

Sloboda (nielen) pre históriu*

Juraj Marušiak

Ak parlamentné aj mimoparlamentné debaty, ktoré sprevádzali prijatie „Lex Hlinka“, mali pre slovenskú spoločnosť nejaký význam, tak najmä v tom, že odhalili myšlienkovú chudobu a povrchnosť uvažovania o vlastnej minulosti. Spory sa v skutočnosti sústreďovali na symboly, ale absentovala hlbšia reflexia a reálny dialóg. Akékoľvek pokusy o hlbšiu reflexiu - či už komunistickej, alebo ľudáckej minulosti - zostali iba na okraji verejného záujmu a reálna diskusia o vlastných dejinách v spoločnosti doposiaľ neprebehla. V skutočnosti ani o ňu nebol podstatnejší záujem a dovoľím si vysloviť predpoklad, že už o niekoľko mesiacov si na tento spor nespomenul skoro nikto nielen v prostredí laickej verejnosti, ale ani v prostredí politických elít. Ak ešte začiatkom 80. rokov diskusia o „slovenskom fenoméne“ v prostredí bratislavských disidentov a umeleckého undergroundu odhalila „historické nevedomie“ obyvateľov Slovenska, tak v súčasnosti toto „nevedomie“ vystupňoval strach z poznania pravdy, ktorá by nemusela byť iba lichotivá.

Paradoxne, hoci od čias diskusie o „slovenskom fenoméne“ uplynulo už takmer tridsať rokov a v spoločnosti sa zmenilo takmer všetko, dištanc od vlastnej histórie pretrváva. Ak toto historické „nevedomie“ bolo pochopiteľné počas normalizačného režimu a dalo sa vysvetliť absenciou slobody slova a ideologickou indoktrináciou monopolne vládnucej komunistickej strany, po dvoch desaťročiach demokratického vývoja podobné vysvetlenie nestačí. Masové rozšírenie vzdelania, ale aj vznik výraznejšej komunity historikov pripadal na obdobie komunistického režimu. Slabosť stredných vrstiev a nedostatočne rozvinutá urbánna kultúra spôsobili, že Mináčom presadzovaná koncepcia „plebejského“ národa, ktorého dejiny sa začali písať až po nástupe komunizmu, sa vo verejnom diskurze etablovala pomerne úspešne.

* Príspevok bol vypracovaný v rámci grantového projektu VEGA č. 2/0013/09 Vzťah politiky a histórie – vyrovnávanie sa s minulosťou

